# Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 10 mars 1933 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om delning av jord å landet m. m.*

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 197 i första kammaren av herr *Lindhagen* samt nr 355 i andra kammaren av herr *Johansson* i Edsbyn.

I motionen I:197 har hemställts, »att riksdagen ville hos regeringen begära förslag helst redan till denna riksdag till sådan ändring i § 3 av 19 kap. lagen om delning av jord å landet, att mindre jordbruk skola även på skifteslagstiftningens väg fullständigas och utvidgas i möjligaste mån med odlingsmark och även erhålla en tilldelning av husbehovsskog, som svarar mot jordbrukets sålunda ökade utvecklingsmöjligheter.»

I motionen II:355 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda om nuvarande bestämmelser i Lag om delning av jord å landet av den 18 juni 1926 äro betryggande för att jordbrukslott vid avstyckning erhåller så mycket skog, att jordbrukets framtida existens icke äventyras på grund av ägarens oförmåga att bygga och underhålla gården utan tillskott av s. k. stödskog, åtminstone i Norrland med riklig skogstillgång, och att för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.»

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

19 kapitlet i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet, vilket kapitel handlar om avstyckning, stadgar i sin 3 § följande:

»Ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamål eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet, bilda en fastighet gemensamt med denna.

Avstyckning må ej ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet.

Ej må avstyckning från jordbruksfastighet äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där avstyckningen äger rum för sammanläggning, genom avstyckningen

och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

Hör till fastighet, varifrån avstyckning skall ske, skogsmark, må avstyckningen ej ske på sådant sätt, att icke såväl stamfastigheten som avstyckad del, envar så framt däri ingå åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk, i mån av tillgång erhåller för dess nyttjande för sådant ändamål erforderlig skog; skolande, då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning med annan fastighet, vid beräkningen av behovet av skog tagas hänsyn även till skogstillgången å den fastighet, varmed den avstyckade delen är avsedd att sammanläggas. I ort med ringa skogstillgång må dock, där det för skogens bestånd prövas angeläget eller eljest skäl därtill äro, avstyckning så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet.

Vad i tredje och fjärde styckena stadgas skall ej utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av behov av mindre lägenheter eller för beredande av plats för industriell anläggning eller därmed jämförligt ändamål.»

Institutet avstyckning infördes i svensk rätt genom jorddelningslagen. Det motsvarar ägostyckning och jordavsöndring enligt äldre rätt. Huvudstadgandet därom återfanns i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

Bestämmelserna rörande rätt att få ägostyckning och jordavsöndring till stånd hava under årens lopp varit föremål för åtskillig utredning. Ändringar i desamma hava också vid olika tillfällen vidtagits. En ingående historik härom, avseende tiden till och med år 1926, då jorddelningslagen antogs av riksdagen, har lämnats i ett av andra lagutskottet vid 1931 års riksdag avgivet utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till avstyckning av jordbrukslägenhet utan samtidig tilldelning av skog från stamfastigheten. Till denna historik anhåller utskottet att få hänvisa.

Vid *1927 års riksdag* hemställde herr Lindhagen i en motion I: 167 — under framhållande av att den s. k. norrländska ägostyckningslagen blivit upphävd vid antagandet av lagen om delning av jord å landet — att riksdagen ville besluta den ändring i 19 kap. 3 § i sistnämnda lag, att i slutet av detta lagstadgande tillades följande bestämmelse: »Vid avstyckning av fastighets huvudsakliga jordbruk skall avstyckning, med hänsyn till såväl denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas den avstyckade fastigheten, varda tjänlig för jordbruk, och må ej därvid det utbrutna jordbruket märkeligen försvagas.»

Andra lagutskottet hemställde, i utlåtande nr 10, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Reservation anfördes av herr Lindhagen.

Utskottets hemställan godkändes av riksdagen.

*Lantmäteristyrelsen* har den 19 maj 1930 utfärdat vissa anvisningar rörande tillämpningen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen. Inledningsvis har däri anförts, att förhållandena inom landets olika delar vore så skiftande, att det icke läte sig göra att meddela några allmängiltiga, för vederbörande förrättningsmän bindande föreskrifter rörande tillämpningen av ifrågavarande lagrum. I sista hand måste avgörandet i de särskilda fallen till väsentlig del bli beroende av förrättningsmännens eget på deras kännedom om förhållandena i orten grundade omdöme. Med hänsyn därtill, att lagrummets allmänt hållna avfattning visat sig lämna rum för mycket skiftande tolkningar och meningar, hade lantmäteristyrelsen ansett det angeläget att genom vägledande anvisningar och råd i mera grundläggande frågor söka befrämja en så långt omständigheterna det medgåve enhetlig rättstillämpning.

Därefter har lantmäteristyrelsen i fråga om skogstilldelning anfört, bland annat:

»Om till fastighet, varifrån avstyckning skall ske, hörer skogsmark, må enligt 19 kap. 3 § fjärde stycket jorddelningslagen avstyckningen ej ske på sådant sätt, att icke såväl stamfastigheten som avstyckad del, en var så framt däri ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk, i mån av tillgång erhåller för dess nyttjande för sådant ändamål erforderlig skog.

Föreskriften om skogstilldelning har alltså icke avseende å fastighet för bostadsändamål.

Men även när fråga är om bildande av nya jordbruksfastigheter medgivas vissa undantag från nämnda föreskrift. Härvid må inledningsvis erinras därom, att ordalagen 'i mån av tillgång' giva vid handen, att om till hela styckningsfastigheten ej hörer mera skogsmark än som erfordras till stamfastighetens eller till en för jordbruksändamål avstyckad ägolotts husbehov, skogsmarken kan i sin helhet tilläggas endera av dessa fastigheter.

I 19 kap. 3 § fjärde stycket medgives, att i ort med ringa skogstillgång må, där det för skogens bestånd prövas angeläget eller eljest skäl därtill äro, avstyckning så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet.

Slutligen må, enligt 19 kap. 3 § sista stycket jorddelningslagen, föreskriften om skogstilldelning ej heller utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av behov av mindre lägenheter eller för beredande av plats för industriell anläggning eller därmed jämförligt ändamål. Denna möjlighet att utan skogstilldelning upplåta lägenheter jämväl för annat än bostadsändamål tillkom efter hemställan av vederbörande riksdagsutskott, som därvid åberopade, att man å orter med jämförelsevis ringa skogstillgång icke borde genom alltför stränga bestämmelser om skogstilldelning omöjliggöra måhända högst önskvärda upplåtelser av jordbruk.

Sedan förrättningsmannen prövat frågan, huruvida såsom villkor för tillstånd till sökt avstyckning erfordras fördelning av styckningsfastighetens skogsmark mellan stamfastigheten och avstyckad ägolott, har han vidare, i händelse dylik fördelning skall äga rum, att bedöma huru stor del av skogsmarken, som bör tilläggas vardera fastigheten.

I lantmäteristyrelsens tryckta meddelanden har tidigare framhållits, att till husbehovsvirke bör, där ej särskilda förhållanden annat föranleda, hänföras virke till bränsle, för uppförande och underhåll av nödiga byggnader, hägnader, hässjor, broar, till täckdikning och slöjd.

Vid beräknandet av den årliga virkeskvantitet, som erfordras för att tillgodose en brukningsdels behov av husbehovsvirke, är i första hand att taga hänsyn till dels de klimatiska förhållandena och dels storleken av brukningsdelens inägojord.

Enligt en sakkunnigutredning har den årliga virkesförbrukningen till husbehov för gårdar med intill 5 hektar odlad jord uppskattats till ungefär följande belopp i *fast mått:*

| | |
|---|---|
| i övre och inre Norrland | 45 à 50 kbm. |
| i mellersta Norrland och norrländska kustlandet | 40 » 45 » |
| i södra Norrland och Dalarna | 25 » 30 » |
| i Bergslagen | 15 » 20 » |
| i södra Sverige | 10 » 15 » |

Dessa siffror synas emellertid vara väl låga för att läggas till grund för skogstilldelning vid avstyckning i mellersta och södra Sverige. Därest med husbehovsvirket skall kunna tillgodoses uppvärmning av någorlunda tillfredsställande bostadsutrymmen, lärer böra räknas med en årlig minimikvantitet av 12 à 15 kbm. för Götalands kustlandskap samt för Gotland och Öland. För de inre delarna av Götaland samt för Svealand med undantag av dels övre Värmland dels västra och norra delarna av Dalarna bör räknas med en årskvantitet av 20 à 25 kbm. För nu nämnda delar av Värmland och Dalarna, för södra Norrland och norrländska kustlandet kan det årliga husbehovsvirket i allmänhet skattas till 25 à 35 kbm. För övriga delar av Norrland måste räknas med en något högre genomsnittssiffra med en maximigräns vid 40 à 45 kbm.

Nu anförda siffror hava avseende å brukningsdelar med en areal åker eller däremot svarande inägojord upp till 5 hektar. Vid större brukningsdelar måste givetvis räknas med högre siffror. En någorlunda god utgångspunkt för beräkningen av årskvantiteten husbehovsvirke torde erhållas, om den för en brukningsdel om 5 hektar beräknade kvantiteten ökas med ungefär 5 procent för varje hektar åker eller däremot svarande inägojord över 5 hektar.

Ovan anförda siffror äro blott ungefärliga genomsnittssiffror, som i de särskilda fallen kunna böra jämkas såväl uppåt som nedåt.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vid kvantiteternas angivande har hänsyn i någon mån tagits till den inskränkning i virkesbehovet, som kan föranledas av användning å vissa orter av annat material än trä till byggnader och stängsel, men däremot icke vare sig till den omständigheten, att bränslebehovet i större eller mindre mån lämpligen kan fyllas med torv, kol eller annorledes eller till det förhållandet, att jordbruket inom vissa delar av landet ensamt för sig icke kan anses bärkraftigt. Huruvida av sistnämnda anledning erfordras stöd av ökad skogstillgång utöver vad ovan angivits bör med beaktande av förhållandena å orten bedömas med tillämpning av stadgandena i jorddelningslagen 19 kap. 3 § första och andra styckena.»

*Domänstyrelsen,* som på hemställan av lantmäteristyrelsen införskaffat yttranden rörande virkesbehovet för jordbruksfastigheter från samtliga domänintendenter liksom ock från samtliga överjägmästare med undantag av överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt, har för sin del kommit till något lägre siffror i fråga om de erforderliga kvantiteterna husbehovsvirke än dem, som lantmäteristyrelsen i sina anvisningar uppgivit. Domänstyrelsen har ansett, att dessa kvantiteter borde beräknas på följande sätt:

| | Södra delarna av landet; m³ | Dalarna och Gävleborgs län; m³ | Övriga delar av Norrland; m³ |
|---|---|---|---|
| För jordbruk med intill 5 hektar åker | 10—15 | 15—20 | 20—40 |
| » » » » 10 » » | 15—25 | 20—30 | 40—60 |
| » » » » 20 » » | 20—30 | 25—35 | |
| » » » » 50 » » | 30—50 | 35—50 | |

Vid *1931 års riksdag* väcktes — såsom tidigare omnämnts — en motion, I: 52, av herr Tamm m. fl., däri hemställdes, att riksdagen ville begära utredning om sådan ändring av 19 kap. i jorddelningslagen, att — åtminstone i landets mellersta och södra delar — avstyckning av jordbrukslägenhet finge, där omständigheterna ansåges så påkalla, ske även utan samtidig tilldelning av skog från stamfastigheten.

Andra lagutskottet anförde i sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 19, följande:

»Lagbestämmelser om skyldighet att vid styckning av jordbruksfastighet tilldela det frånstyckade området skogsmark hava för rikets norra delar funnits sedan början av 1900-talet. Bestämmelserna hava därefter undan för undan erhållit vidgat giltighetsområde och från och med 1928 års ingång hava föreskrifter i ämnet gällt för hela landet. De skäl, som föranledde bestämmelsernas införande, voro av jordbruksteknisk och social art, i det man ville dels skapa trygghet för de nybildade jordbrukens ekonomiska bärighet, dels göra ägarna av de frånstyckade områdena oberoende av skogsägande grannar.

Enligt utskottets förmenande hava motionärerna icke anfört skäl, som kunna föranleda utskottet att, så kort tid efter det ifrågavarande föreskrifter genomförts för riket i dess helhet, förorda utredning om deras ändring.

Utskottet vill emellertid erinra, att bestämmelserna om skogstilldelning vid avstyckning ur vissa synpunkter torde bliva föremål för övervägande av de sakkunniga, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 december 1930 tillkallats för att verkställa utredning om vissa sociala jordfrågor. Dessa sakkunniga skola nämligen till behandling upptaga, bland annat, frågorna om de ekonomiska förutsättningarna för bärighet av mindre jordbruk och rörande ökade möjligheter för lantarbetare m. fl. att erhålla egna jordbruk.

På grund av vad i ärendet anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation anmäldes av sju ledamöter, vilka yrkade bifall till motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid samma riksdag framställde herr Lindhagen med tillstånd av första kammaren till chefen för jordbruksdepartementet bland annat följande spörsmål:

»Föreligger någon förhoppning, att regeringen hinner intressera sig för tillämpningen inom riket och särskilt i Norrland av skiftes- och norrlandslagarna i syfte att bibehålla och befrämja självständiga och tillräckliga jordbruk, och vore det ej av vikt att undersöka, i vad mån överträdelser av lagstiftarens avsikter fritt äga rum utan motstånd från statens ämbetsmannamakt i orterna?»

Bland annat med anledning av interpellationen verkställdes genom jordbruksdepartementets försorg viss utredning, varefter departementschefen avgav svar av innehåll, bland annat, att anledning att företaga några åtgärder icke syntes föreligga.

Slutligen väcktes vid samma riksdag även en motion, II: 299, däri herrar Wiklund i Byske och Lindberg hemställde, bland annat, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till sådana ändringar och kompletteringar i den s. k. norrlandslagstiftningen, att ett kringgående av densamma vid avstyckningar och sammanläggningar av fastigheter, på sätt i motionen närmare påvisats, måtte förhindras.

Andra lagutskottet hemställde, i utlåtande nr 41, att motionen, såvitt nu är fråga, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation anfördes av, bland andra, herr Lindhagen, som hemställde, att riksdagen ville begära en självständig undersökning — *framför allt ute på marken* — av norrlandslagarnas och jorddelningslagens ömsesidiga tillämpning i syfte att bibehålla och skapa självständiga jordbruk, därvid undersökningen särskilt borde omfatta de avstyckade ägornas mångsidighet, belägenhet, areal och produktiva beskaffenhet för att kunna, såvitt möjligt, tillhandahålla jordbruket efter ortens förhållanden tillräckligt med inägojord, odlingsmark samt skogsmark för husbehovsvirke, ävensom framläggande skyndsammast för riksdagen av de förslag, vartill undersökningen i berörda och därmed sammanhängande ämnen kunde föranleda.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid *1932 års riksdag* väckte herr Johansson i Edsbyn en motion, II: 137, däri han hemställde, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte ha sin uppmärksamhet

fäst på försök, som göras att kringgå bestämmelserna i lag om delning av jord å landet av den 18 juni 1926, II avd. om avstyckning 3 § fjärde stycket, samt låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till ändring eller tillägg i nyssnämnda lag, som skyddar hemmanslott med inägojord att vid avstyckning bliva tilldelad mindre skogsmark än vad lagen avser».

Över motionen inhämtade andra lagutskottet, i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver, yttrande av lantmäteristyrelsen, som anförde, bland annat, att vunnen erfarenhet i fråga om tillämpningen av jorddelningslagen enligt styrelsens mening visade, att lagens bestämmelser vore i stort sett tillräckliga för att med riktig tillämpning förhindra ett kringgående av föreskrifterna om tilldelning av skogsmark till jordbrukslotter vid avstyckningar från fastigheter, till vilka hörde skog. Lantmäteristyrelsen lämnade jämväl under hand upplysningar angående ett förslag till avstyckning från viss fastighet, som motionären i sin motion närmast åsyftat, samt anförde därom, att nämnda förslag i fråga om tilldelning av skogsmark stode i full överensstämmelse med jorddelningslagens bestämmelser.

Utskottet anförde i sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 28, följande: »Utskottet har låtit sig angeläget vara att inhämta upplysningar rörande förekomsten av missförhållanden av sådan art, som angives i motionen. Efter den utredning, som lantmäteristyrelsen verkställt, har utskottet emellertid icke funnit styrkt, att motionären äger skäl för sin farhåga, att jorddelningslagens bestämmelser skulle kringgås på det i motionen antydda sättet. Utskottet får förty hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

Herr Lindhagen avgav särskilt yttrande, däri han hemställde, att riksdagen med anledning av motionen »ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i 3 § av 19 kap. i lagen om delning av jord å landet, att mindre jordbruk skola även på skifteslagstiftningens väg fullständigas och utvidgas i möjligaste mån även med odlingsmark och sålunda även erhålla en tilldelning av husbehovsskog, som svarar mot jordbrukets tillämnade utvecklingsmöjligheter».

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Slutligen må omnämnas, att sociala jordutredningen i ett den 5 december 1932 avgivet betänkande med förslag till åtgärder för beredande av ökade möjligheter för mindre bemedlade personer att erhålla egna jordbruk lämnat en redogörelse för tillämpningen av bestämmelserna i 19 kap. 3 § jorddelningslagen. I betänkandet omförmäles vidare, att sociala jordutredningen i skrivelse den 13 oktober 1932 till lantmäteristyrelsen anfört följande:

I sociala jordutredningens uppdrag inginge bland annat att verkställa utredning rörande ökade möjligheter för lantarbetare, skogsarbetare,

hemmansägare-, arrendators- och småbrukaresöner samt andra mindre bemedlade härför lämpliga personer att erhålla egna jordbruk.

Vid den utredning, som företoges med anledning härav, hade ifrågasatts att bereda ökade möjligheter för lämpliga personer tillhörande nämnda grupper att erhålla en lägenhet (arbetarsmåbruk) av den storlek, att därå kunde födas två kor jämte några smådjur enligt ortens sed. För en dylik lägenhet hade beräknats, att en areal av 2—5 hektar åker, äng och odlingsmark — växlande efter förhållandena i olika landsdelar — skulle vara erforderlig. En dylik lägenhet skulle avse att bereda innehavaren ökad utkomstmöjlighet genom jordbruk, som dreves vid sidan av annan verksamhet (t. ex. skogs- eller flottningsarbete). Lägenheten skulle alltså icke hava till ändamål att utgöra en jordbruksfastighet, varå innehavaren beredde full sysselsättning och bärgning.

Under behandlingen av denna fråga hade från skilda håll framhållits för sociala jordutredningen, att förutsättningen för att dylika arbetarsmåbruk skulle kunna inrättas för rimligt pris vore, att avstyckning kunde ske utan att det avstyckade området tillades skog.

Sociala jordutredningen hemställde därför, att lantmäteristyrelsen ville till sociala jordutredningen meddela, huruvida enligt den tillämpning av gällande lag, som följdes eller enligt lantmäteristyrelsens mening vore den riktiga, avstyckning av mark för berörda ändamål och inom ovan angivna ytvidder kunde ske utan att skog tilldelades den avstyckade fastigheten.

Såsom svar härå anförde lantmäteristyrelsen i yttrande den 3 november 1932 — efter redogörelse för förarbetena till gällande bestämmelser i ämnet — bland annat följande:

»Fastigheter med en åkerareal av upp till 2 hektar syntes kunna rubriceras såsom 'mindre lägenheter' och således bildas utan tilldelning av skog.

Fastigheter med en åkerareal av 4—5 hektar måste enligt lantmäteristyrelsens förmenande anses utgöra fastigheter, tjänliga till jordbruk och således, under de i 19 kap. 3 § 4 stycket angivna förutsättningar, icke kunna utläggas utan samtidig tilldelning av skog.

Fastigheter med en åkerareal av mer än 2 men mindre än 4 hektar intoge en mellanställning. Det syntes emellertid lantmäteristyrelsen önskvärt, att fastigheter i denna storleksklass tilldelades skogsmark, men bildandet av skoglösa sådana fastigheter syntes böra tillåtas om det kunde särskilt motiveras. Såsom särskilda skäl för bildandet av skoglösa fastigheter av denna storleksklass syntes bland annat kunna godtagas möjlighet att till skäligt pris uppköpa erforderliga skogsförnödenheter i närheten av fastigheten, utan att ägaren behövde bliva beroende av en enda leverantör med därav följande risk för godtycklig prissättning från dennes sida, eller att stamfastighetens skogsmark vore långt avlägsen från de inägor, vilkas avstyckning vore i fråga.

Med åker syntes, principiellt sett, böra jämställas till åker odlingsbar mark, vilket emellertid icke syntes utesluta, att avskiljandet till särskild fastighet av 2—5 hektar odlingsmark utan åtföljande skog syntes kunna försvaras, om områdets avskiljande till särskild fastighet kunde befrämja dess uppodling. Särskilt gällde detta odlingsbara mindre områden, belägna på långt avstånd från gården å den fastighet, till vilken de hörde.»

*Utskottet.* I den ordning och under de villkor, som omförmälas i 19 kapitlet av lagen om delning av jord å landet, må från fastighet genom avstyckning avskiljas viss till gränserna bestämd ägovidd för att utgöra en fastighet för sig eller sammanläggas med annan fastighet. Den avstyckade ägovidden skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet. Om avstyckat område skall sammanläggas med annan fastighet, skola de båda delarna tillhopa bilda en lämplig fastighet. Avstyckning från jordbruksfastighet får ej äga rum, såvitt det ej kan antagas, att den fastighetsindelning, som uppstår, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten. Om skogsmark hör till den fastighet, varifrån avstyckning skall ske, får avstyckningen icke verkställas på sådant sätt, att icke såväl stamfastigheten som den avstyckade delen i mån av tillgång erhåller så mycket skog, som erfordras för dess nyttjande till jordbruk — allt under förutsättning att i både stamfastigheten och den avstyckade delen ingå åker, äng eller därtill odlingsbar mark i sådan omfattning, att vardera fastigheten blir tjänlig till jordbruk.

Jorddelningslagen har nu varit i kraft under mera än fem år. Olika uppfattningar hava härunder uttalats om dess verkningar. Då de lagbestämmelser, varom här är fråga — såsom framgår av den redogörelse, som meddelats i detta utskottets utlåtande — äro av synnerlig betydelse ur både sociala och nationalekonomiska synpunkter, anser utskottet skäl föreligga att förorda en utredning, huruvida dessa lagbestämmelser under sin giltighetstid visat sig gynnsamma för bildandet av bärkraftiga mindre jordbruksfastigheter i lämplig omfattning efter ortens förhållanden försedda med erforderliga ägoslag. Vid denna utredning synes särskild uppmärksamhet böra ägnas åt verkningarna såväl ur det mindre jordbrukets som ur skogshushållningens synpunkt av den tillämpning, som ägt rum av lagens bestämmelser om tilldelning av skog.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att riksdagen, i anledning av motionerna I: 197 och II: 355, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida och i vad mån tillämpningen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen jämte därmed sammanhängande lagrum varit gynnsam för bildande av bärkraftiga jordbruksfastigheter, vid vilken utredning särskilt avseende bör

fästas å verkningarna av gällande praxis i fråga om tilldelning av erforderliga ägoslag.

Stockholm den 10 mars 1933.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

---

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från **första kammaren**: herrar *K. G. Westman, von Geijer*, Sigfrid Hansson*, Frändén*, Sam Larsson, Lindhagen, Norman* och *P. Sandström;*

från **andra kammaren**: herrar *Hage, Pettersson* i Hällbacken, *Gardell* i Gans, *Molander* och *Aronson,* fru *Nordgren* samt herrar *Sandberg** och *Sandström* i Nyland.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

## Program för utskottets hemställan

av herr *Lindhagen*, som för sin del anfört:

»*Striden mellan industri och jordbruk om skogen.*

Striden under nyare tider mellan industri och jordbruk om den svenska skogen återspeglas i det nu föreliggande ärendet. Det är långt ännu till »intressenas harmoni», varom siades i 1901 års norrlandsmotion. Bakom utskottets enhälliga hemställan ligga olika uppfattningar. Jordbruket är fortfarande överflyglat av industrien i skogsbygderna och särskilt i rikets nordligare delar. Vakthållning kring jordbrukets behöriga andel i skogens *odlingsmöjligheter och gagnvirke* måste sålunda äga rum från dem, som anse jordbruket i alla tider vara »basis för all hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet».

Denna vakthållning har tre sidor. En uppgift har varit att bilda nya jordbruk av odlingslägenheter med tillbehör å större enskild skogsmark. Detta föreslogs av norrlandskommittén, värmlandsutredningen och jordkommissionen samt krävdes av 1925 års riksdag. Den andra uppgiften var att utbryta färdiga jordbruk, som lagts under bolag eller gods, och en stor del sådana jordbruk med eller utan erforderligt tillbehör har även blivit slumpvis avstyckad. Den tredje uppgiften är att komplettera ofullständiga jordbruk, varåt ännu icke något blivit gjort annat än genom utökande av deras antal genom skifteslagstiftningen. Även de båda senare uppgifterna ha sitt ursprung i norrlandskommittén.

*Förebyggande av ofullständiga jordbruks tillkomst genom skifteslagstiftningen.*

Förebyggande av ofullständiga jordbruk upptogs inom norrlandskommittén. Kommitténs majoritet arbetade till en början enigt därpå. En majoritet inom majoriteten stannade emellertid med att överlämna till framtida övervägande åtgärder att expropriationsvis komplettera dylika fastigheter genom deras utökande med nödig skogs-, betes- och odlingsmark. Majoritetens minoritet framlade omedelbart lagförslag. Sedan har saken varit en permanent riksdags- och kommittéfråga. Till sist föranleddes även regeringen att upptaga saken på sitt program. Detta skedde genom egnahemspropositionen år 1928 (nr 97), i vilken jordbruksministern yttrade (sid. 127): »I likhet med de sakkunniga och hörda myndigheter anser även jag, att utvecklingen av ofullständiga jordbruk till större bärkraft är en angelägenhet av mycket stor vikt».

Ofullständiga jordbruk hava uppkommit delvis av gammalt. De ha vidare i myckenhet tillskapats särskilt i skogsbygderna genom 1896 års ägostyckningslag, som gav ägostyckningen fri och således möjliggjorde att utbryta åkern utan något tillbehör. Det framgår av det politiska spelet bakom denna lagstiftning, att den i själva verket tillkommit för att »i rättsligt hänseende skilja jordbruksfastigheten från skogsområdet» och med den motiveringen, att det vore angeläget att »skogsägaren finge ägna sig uteslutande åt skogsvården utan att besväras av jord, som han för drivande av sin industri icke behöver». Berättelsen om nämnda lags uppkomst och verkningar återfinnes i 1901 års norrlandsmotion (se lagutskottet nr 48 för 1901 sid. 27—34). Sedan har oavlåtligt ofullständiga jordbruk tillkommit trots norrländska ägostyckningslagen och jorddelningslagen.

*Norrländska ägostyckningslagen.*

Norrlandskommitténs uppgift var bland annat att förhindra sådan fri utbrytning. Resultatet blev antagandet av den norrländska ägostyckningslagen, provisoriskt 1905 och definitivt 1909. Den utsträcktes 1917 till Värmland samt 1924 till landskapen norr om Mälaren.

Norrlandskommittén hade föreslagit att till varje hemmanslott, som erhåller inägojord, skall därutöver tilläggas husbehovsskog, odlingsmark och mulbete (se *bil. A*). Såsom husbehovsskog skulle avsättas minst vissa hektar medelgod skogsmark, till antalet olika bestämt för skilda trakter. Därutöver skulle till sådan hemmanslott »läggas den för odling tjänliga mark, som lämpligen kan med hemmanslotten förenas». Slutligen tillkommo bestämmelser om mulbete.

Den kontroll, som möjliggjordes genom ett sådant system, frångicks kompromissvis av statsmakterna. Lagen borde göras »smidig». Den norrländska ägostyckningslagen fick sålunda helt principiellt i huvudsak följande allmänna innehåll: »Hemmanslott, som vid ägostyckning erhåller inägojord, skall med hänsyn till denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas lotten, vara tjänlig till jordbruk». Kontroll skulle vinnas genom att vederbörande lantmätare biträddes av två skiftesgodemän, varjämte förrättningen skulle underställas länsstyrelsen.

Det ligger i sakens natur, att förrättningarna enligt en sådan lag måste bli synnerligen ojämna. Jordägaren, som tog initiativet till styckning, var lagens borne motståndare. Han var besjälad av sitt naturliga intresse att släppa till så litet odlingsmark och husbehovsskog som möjligt. Han ägde dessutom rätt på den tiden att välja sin lantmätare. En eventuell köpare hade ingenting att säga till om. Han var den svagare parten, som fick hålla till godo med vad han fick. I en mängd fall, kanske de flesta, fanns icke heller någon köpare vid styckningen, ity att skogsägaren ägde ensidigt utstycka jordbruk på lager för att framdeles sälja dem sådana de utstakats på grund av lagakraftvunnen förrättning. Åtskilliga förrättningar verk-

ställdes på förhand av lantmätaren på tjänsterummet med ledning allenast av kartor. Godemännen kunde ock gemenligen föga uträtta. Länsstyrelsens kontroll blev under sådana förhållanden icke heller mycket bevänt med. Den hade ju ingen annan utväg än att lita på tjänstemännen. Även om en för liten tilldelning kunde misstänkas av de låga siffrorna, fick det passera av förenämnda skäl. Detta icke minst även därför, att länsstyrelserna liksom övriga »vederbörande ämbetsmän» visade sig, då norrlandsfrågan låg i stöpsleven, i de flesta fall vara motståndare till sociala jordlagar.

Sålunda tillkommo även med norrländska ägostyckningslagen *enligt sakens natur* i okänd myckenhet ofullständiga jordbruk, som det blir framtidens uppgift att söka komplettera.

Ett belägg härpå var landshövding Widéns strid mot lantmätare i Jämtlands län, lantmäteristyrelsen och regeringsrätten, under det länsstyrelsens bemödanden för större tilldelningar stöddes av egnahemsnämnden och domänstyrelsen (se jordkommissionens betänkande del IV sid. 123 samt andra lagutskottets utlåtande nr 41 år 1931 sid. 17—18).

Ytterligare belägg därför erhölls vid jordkommissionens besök vid Gimo-Österby bruks domäner, riksdagsman Tjällgrens skildring från Ångermanland i första kammaren och lagutskottet samt gyckelspelet i Lillherrdal i Härjedalen med husbehovsskogens förläggning på två, tre, ända till fyra mils avstånd från inägorna (se andra lagutskottets utlåtande nr 41 år 1931 sid. 18).

### *Begreppet stödskog.*

Norrlandslagstiftningen föreskrev som sagt att vid ägostyckningar skulle tilläggas erforderlig husbehovsskog. Det var en nödtvungen kompromiss för att ekonomiskt möjliggöra bevarandet av en någorlunda rimlig jordbruksegendom.

Det gamla kravet för ett norrländskt jordbruk var emellertid, att jordbruket behövde även skog till avsalu eller, som det också kallades, stödskog, vilket innefattade icke blott husbehovsskog utan även möjligheter till kontanta inkomster av skogen för jordbrukets behov och jordbrukarefamiljens uppehälle.

Denna stödskog tillmättes som bekant rikligen vid avvittringarna, som avsågo även bildandet av nya jordbruk, ja helst byar på grundvalen av denna ymniga skogstilldelning.

I norrlandsfrågan bestämdes emellertid genom en kompromiss mellan andra kammaren samt första kammaren och regeringen att bibehålla kravet på stödskog, då det gällde försäljning av en gammal avvittringshemmanslott, som icke förut styckats. Det bestämdes att ett överflöd av skogstilldelningen skulle fortfarande få förvärvas av industrien, varemot upprepade förslag att denna överloppsskog skulle först hembjudas kronan och kommunen icke ännu uppfyllts. Däremot skulle från köp undantagas så

mycket skog, att den beredde även inkomst genom skogsförsäljning. Såsom kontroll på denna omtanke upptogs, till skillnad mot vad som skedde vid ägostyckningslagens tillkomst, i själva förbudslagen det antal hektar medelgod skogsmark, som för ändamålet måste *minst* tilldelas det kvarblivande jordbruk, som fick av industrien förvärvas. I regeringens förslag till 1925 års riksdag var denna arealbestämning borttagen och utbytt mot enahanda »smidiga» hänvisning, som skedde i ägostyckningslagen. Här vågade riksdagen dock ej lita på det stora godtycke i lagens tillämpning, som skulle bliva följden med ett sådant förslag. De gamla arealbestämmelserna i anslutning till norrlandskommitténs erfarna tillrådan behöllos. För Dalarna bestämdes en annan grund för delningen i enahanda syfte.

Nu fäster motionären *O. Johansson i Edsbyn* uppmärksamhet på att även vid utstyckningar av jordbruk från industriens redan förvärvade fastigheter bör jordbruket tilldelas icke blott husbehovsskog utan även ett visst mått av stödskog. Han begränsar sig emellertid till det måttfulla anspråket, att denna stödskog skall lämna tillfälle till inkomst genom skogsförsäljning för att allenast bestrida kostnaderna för odlingsmarkens uppodling och uppförandet av åbyggnaderna. Detta befogade krav fäster uppmärksamhet på norrlandskommitténs uppfattning, att husbehovsskog skulle tillräckligt tilldelas och att de utsatta måtten skulle vara ett minimum. Med en sådan grundsats skulle även motionärens krav kunna tillgodoses åtminstone i norrlandsbygder, ehuru de nog behövde taga tydligt uttryck även i lagen.

Man må besinna, att all denna stora överloppsmark var en gåva till jordbruket från kronan. De ökade kostnaderna för en någorlunda rimlig skogstilldelning skulle då så mycket rimligare kunna förekommas genom någon bestämmelse att en del av denna kronodonation skall utan ersättning bibehållas vid jordbruket. Nödtillståndet i landet föranleder ju konfiskation av kontanta inkomster och även kapital, särskilt genom arvsskatten. Då vore det väl rimligt att även de stora jordegendomarna och i synnerhet bolagsdomäner, där någon arvsskatt ej kan ifrågakomma, finge genom naturaprestationer, vilket ju ställer sig överkomligast, lämna sitt motsvarande bidrag till folkets försörjning (jmf. motionen 195 i första kammaren år 1933).

### *1926 års jorddelningslag och dess följdförfattningar.*

Dessa möjligheter och norrlandskommitténs intentioner i någon mån i sådant syfte äro emellertid nu grusade genom 1926 års lag om delning av jord å landet. Husbehovsskogstilldelningen är nu inriktad på att tilldela jordbruket det minsta möjliga och äventyrar än mer en massproduktion av ofullständiga jordbruk, under det att den officiella grundsatsen är att sådana böra kompletteras. Detta kan förekommas genom en förnuftig skifteslagstiftning, och då bör väl så även ske.

Att jordbruket i vårt land även behöver virke och att detta rationellare

bör produceras i sambruk med åkern än genom inköp från främmande har hitintills principiellt fastslagits. Efter riksdagen 1924 inföll emellertid en ny epok av industriell övermakt. Under jordkommissionernas period sökte statsmakten trygga åt jordbruket dess nödiga tillbehör i överkant, under det att det nya industriella inbrottet söker sätta förläningarna till jordbruket i underkant (se särskilda yttrandet till andra lagutskottets utlåtande med bilaga, nr 28, sid. 6, år 1932).

Lagen om delning av jord å landet av år 1926 banade väg för den nya epoken. I 19 kap. 3 § stadgas att vid avstyckning av jordbruksfastighet skall tillses, att avstyckningen »bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen». Vidare stadgas, att fastigheten skall »såframt däri ingå åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning att fastigheten varder tjänlig till jordbruk», så skall sådan fastighet i mån av tillgång erhålla »för dess nyttjande för sådant ändamål erforderlig skog». Någon anpassning efter ortsförhållandena omtalas ej på annat sätt, än att i ort med ringa skogstillgång må under vissa förutsättningar avstyckning så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet. Lagrummets ordalydelse återfinnes i utskottets betänkande sid. 8.

Anvisningarna sakna således fasta konturer. De ha icke heller lämnat ledtråd för olika delar av landet, icke ens för det norrländska landskapet såsom norrlandskommittén förordade och i förbudslagen genomförts och bibehållits. Jorddelningslagens uttalade principer kunna väl uttolkas hur fördelaktigt som helst även för jordbruket. De lämna dock spelrum för godtycket, och då här gäller en gigantisk strid mellan ekonomiska intressen, kan lagen av det för dagen mäktigaste intresset utnyttjas på ett omfattande sätt till sin förmån, helst om det utan tillräckligt skydd för det andra intresset i lagstiftningen även gynnas av tidens uppfattningar inom »vederbörande ämbetsverk». Utskottets utlåtande och betonande i historiken av ämbetsverkens meningar inger också farhågor för att den eniga skrivelsen äventyrar att icke leda till något annat än fortsatt definitiv vakthållning kring det mäktigaste intresset så länge detta ej pacificerats i riktning mot det ideella kravet på intressenas harmoni.

### *Jordkommissionernas*[1] *och lantmäteristyrelsens artskilda direktiv.*

*Lantmäteristyrelsen* har ock ingripit för att giva fasta konturer för tillämpningen, vilka saknas i lagen. Man kan säga, att det är en lagstiftning i administrativ väg, om vars befogenhet skilda meningar kunna råda. Styrelsens direktiv till lantmätarna återfinnas i utskottets historik (sid. 10).

Det som här först springer i ögonen är dessa direktivs i det mesta nästan totala artskillnad från de direktiv, som först framlades av norrlandskommittén i dess förslag till ägostyckningslag. Dessa direktiv (se *bil. A*) äro uppgjorda av kommitténs ledamöter *överdirektören i lantbruksstyrelsen M. von Feilitzen*

[1] Norrlandskommittén, Wärmlandsundersökningen och jordkommissionen.

*och byråchefen i domänstyrelsen Edvard Kinberg efter samråd med andra sakkunniga.* Den lag, som sedan antogs, avsåg ej att taga avstånd från dessa direktiv såsom en huvudsaklig vägledning.

Artskillnaden ligger för det första däri, att *arealtilldelningarna äro synnerligen minskade* i förhållande till norrlandskommitténs. Styrelsens direktiv är visserligen uträknat i kubikmeter, varefter arealbestämningen får rätta sig. I de bifogade utredningarna om ägostyckning 1929 av lappmarkshemmanet Lillögda nr 3 i Västerbottens län och åren 1931 och 1932 av vissa nybyggen inom Ovanåkers och Voxna socknar i Gävleborgs län får man en föreställning om hur dessa kubikmeter ta sig ut på marken, helst om ifrån dessa markområden avdragas alla *impediment,* som efter 1926 ej längre skymta påfallande i avstyckningsbeskrivningarna, varigenom allmänheten ytterligare vilseföres. Icke heller får man någon föreställning om, i vad mån *odlingsmark* ingår i inägorna, vad som är *åker eller hagmark* och allraminst naturligtvis vilken *åker,* som fått nedläggas, vilken *odlingsmark,* som undantagits från tilldelningen, *myrarnas odlingsvärde* eller *bördigheten* av den skog, som tilldelats. Uti kungörelsen den 25 november 1927 *(se bil. B)* föreskrives bland annat vad som *numera* bör räknas som inrösnings- och avrösningsjord vid tillämpning av jorddelningslagen.

Men ej nog därmed. Kommitténs direktiv utmynna i vad som *minst* skall tilläggas. Styrelsens direktiv åter rör sig med »*en maximigräns*», som för övre och inre Norrland till och med i någon mån understiger vad »en sakkunnigutredning» för nämnda landsändar uppskattat den årliga virkesförbrukningen för gårdar med intill 5 hektar odlad jord i fast mått. Man kan förstå vilka oändliga möjligheter yppas för skogsintresset att därmed stimulera tillkomsten av nya ofullkomliga jordbruk i skogsindustriens intresse.

En annan grundskillnad är att lantmäteristyrelsens direktiv väsentligen *fastlåser den svenska odlingen* till vad den är nu för tillfället. Norrlandskommittén förordade, att till hemmanslotter, oavsett deras storlek i åker och äng, skall i största möjliga utsträckning läggas odlingsmark. Styrelsens direktiv för skogstilldelningen gäller däremot brukningsdelar med en areal »åker eller däremot svarande inägojord upp till 5 hektar». Vid större brukningsdelar ökas kvantiteten husbehovsvirke med 5 procent »för varje hektar åker eller däremot svarande inägojord över 5 hektar». Jordbrukets utvidgning till större fullkomning genom odlingsmark är således lämnad ur räkningen och jordbrukets utvidgning genom nya odlingar har försvårats, icke minst i industriens intresse, som därigenom kan vidga sina anspråk på skogsområdena.

Mot beräkningen i *kubikmeter* till lantmätarens vägledning måste erinras, att ett beskådande av marken för att utlösa en sådan vansklig omdömessak, vilken sedan lägges till grund för markutrymmet, måste ytterligare äventyrligt öka godtycket och minska möjligheterna till kontroll.

*Kungörelsen av 1927* uppmuntrar skogsägarens intressebetonade uppfattning att »när fortsatt brukande som inrösningsjord av befintlig åker eller äng uppenbarligen icke kan vara ekonomiskt lönande, bör sådan äga, om ej särskilda förhållanden annat föranleda, hänföras till avrösningsjord». En vidsträckt befogenhet skänker kungörelsen även en skogsägares intresse att undervärdera odlingsmark, som är värd att odlas till åker eller äng. Anvisningar därtill förefinnas i kungörelsen. Ja, det säges till ock med, att till odlingsmark skall hänföras sådan odlingsbar jord, »som beräknas efter uppodlingen erhålla ett värde, som minst motsvarar värdet i ouppodlat tillstånd med tillägg av odlingskostnaderna och vars odlande därjämte ur hushållningssynpunkt kan anses lämpligt». Vidare skall efterses att jorden erhåller för skötseln lämplig begränsning och omfattning (se *bil. B).*

Hur skall här exempelvis odlingskostnaden beräknas. Är det tillåtet att beräkna den efter dagsverkskostnaderna i orten, även om odling sker av vederbörande jordbrukare själv på lediga stunder eller av hela familjen i tider av arbetslöshet. Norrlandskommittén, som visste hur sådana bestämmelser kunde missbrukas och till det yttersta missbrukats av de industriella intressena, hävdade därför, att saken skulle ses icke ur skogsägarens intresse utan framförallt ur intresset för en till fastighetens jordbruk »för sin utkomst hänvisad åbo», vartill även gavs uttryck i lagstiftningen.

### *Kontrollen på jorddelningslagens tillämpning.*

De vanskligheter i kontrollen, som på sätt ovan sägs (sid. 19) drabbade även den norrländska ägostyckningslagen, gälla i än högre grad den nya lagen. Av kostnadsskäl behöva godemän ej tillitas, vilket dock understundom kan utgöra en kontroll särskilt på skogsägarens anspråk vid förrättningen. Underställning skall ej heller vidare ske till länsstyrelsen, vilket blir en förlust i de fall, att landshövdingen, vid sidan av sina många andra sysselsättningar, även har såsom landshövding Widén en speciell nitälskan för småbrukarnas sociala jordfråga.

Häremot framträder i någon mån såsom en förbättring, att lantmätare numera ej kan fritt väljas av skogsägaren, av vilken han dock fortfarande skall få sin betalning. Skogsägaren måste hålla sig till lantmätaren för det distrikt, inom vilket fastigheten ligger. Förrättningshandlingarnas nu föreskrivna insändning till överlantmätaren för granskning kan ej leda till undersökningar på platsen annat än undantagsvis. I regel får överlantmätaren taga förrättningen för god. I fall, såsom ovan utvecklats, erinringar kunna göras mot lantmäteristyrelsens direktiv, kan ej begäras att lantmätaren går emot desamma.

Med de upprepade klagomålen från orterna över avstyckningarnas åsidosättande av jordbrukets intressen blandar sig även besvär över den bristande kontrollen. *Må man besinna att i regeln avgöres avstyckningen på tu man hand av skogsägaren och lantmätaren under ledning av den förres*

*ivriga önskningar samt de möjligheter till ett mycket långt tillmötesgående, som 1927 års kungörelse och lantmäteristyrelsens direktiv medgiva, ja, till och med påbjuda.*

*Skogsintressets dominerande inflytande på direktiven.*

All denna inställning i författningar och tillämpning att hädanefter ställa tilldelningen åt jordbruket i underkant och därigenom tillskapa nya ofullständiga jordbruk är en naturlig, oreflekterad följd av det dominerande inflytande, som här tillmätts de merkantila skogsintressena. Alla de *kommissioner, som förberett jorddelningslagens tillkomst,* hade ingen eller otillräcklig nitälskan för den sociala jordfrågan, som i regel ej var representerad. Huru även vanlig obekantskap med frågan spelar in, belyses av omröstningen 1926 i första kammaren om ett föreslaget tillägg till 19 kap. 3 § i jorddelningslagen av ett stycke, lånat väsentligen ur norrländska ägostyckningslagens klarare och fullständigare uppräkning av ägoslagen. Norrlandsbänkarna reste sig för detta tillägg så gott som enhälligt, under det att bänkarna på Svea- och Götalandskanten på grund av sitt främlingskap med saken reste sig mangrant för avslag (Se andra lagutskottets utlåtande nr 28/1932 sid. 8.)

Förfrågningar av mig hos lantmäteristyrelsen om *direktivens tillkomst* äro också klargörande.

Det meddelades att såsom utgångspunkt tagits den av socialiseringsnämn den beställda expertframställningen år 1925 om Sveriges enskilda skogar av jägmästaren Nils Schager, anställd hos Sveriges skogsägareförbund. Hans välskrivna, intressanta bok med uppenbara bemödanden till allsidighet innehåller emellertid i sin ingress till kapitlet om skogsbruket å husbehovsskogarna (Se *bilaga C*) en klar inställning mot vår lagstiftning om husbehovsvirkets skyddande. Han erinrar där ock om »den på kontinenten tämligen okända uppfattningen, att ett jordbruk bör disponera egna skogstillgångar, d. v. s. vara försett med husbehovsskog för att vara existensdugligt». I vårt klimat särskilt norrut ställer sig väl frågan annorlunda. Och nog bör man kunna unna ensittarne i de stora skogarne att upplysa ensligheten i vintrarnas köld och mörker jämväl med brasor efter tycke och smak.

Ett sådant anslag i inledningen till en expertframställning leder naturligtvis fram emot en lagstiftning efter huvudsakligt mönster av 1896 års fria ägostyckningslag, vartill även den av herr Tamm m. fl. år 1931 i första kammaren väckta motion syftade (Se andra lagutskottets utlåtande nr 19 för 1931). Något utpräglat intresse att giva jordbruket tillräckliga ägoslag i odlingsmark och husbehovsvirke kan då icke begäras. Författaren föredrar därför även den godtyckliga tilldelningen från fall till fall. Han säger: »De avgörande faktorerna äro åbyggnadernas antal och beskaffenhet, hushållens storlek, ägornas form och hägnadsbehov, ägarnas personliga vanor och

smak m. m. Det är av denna anledning svårt att uppställa någon fullt allmängiltig skala för husbehovsskogarnas arealer.»

Därjämte har inom lantmäteristyrelsen tagits till ledning betänkandet om förbrukning av virke till husbehov på Värmlands läns landsbygd, avgivet 1924 av sakkunniga för utredning om anordnande av skogsavverkningsstatistik och taxering av Sveriges samtliga skogar. Sakkunnige liksom deras kansli ha bestått av uteslutande vetenskapliga eller praktiska experter i skogshushållning. Särdeles nitiskt ha de sakkunnige sökt att genom stickprov oväldigt utreda husbehovsförbrukningen inom olika gårdar. Det framgår att de sakkunniga här mött många svårigheter för att beräkna förbrukningen. Resultatet har emellertid blivit att man skulle tidigare räknat med en väsentligt större förbrukning å landsbygden än den av de sakkunnige konstaterade. Detta gäller nu bara Värmland och endast stickproven.

Såsom ett socialt problem för skapande av bärkraftiga jordbruk för framtiden har däremot ämnet, såvitt jag kunnat finna, av sakkunnige ej ägnats någon särskild uppmärksamhet. Även denna utredning har strävat till den minsta möjliga skogstilldelning, och odlingsmarkens förening med jordbruket synes ej ens kommit på tal.

Slutligen har lantmäteristyrelsen, fortfarande enligt utsago från verket, rådgjort med domänstyrelsen. Resultatet återgives i utskottets historik (sid. 12). Det överensstämmer tämligen nära med lantmäteristyrelsens slutliga direktiv. Inom domänstyrelsen beklagar man sig emellertid ibland över att lantmäteristatens oerfarenhet i skogshushållning visar sig genom att lantmätarna tillägga från kronomark utbrutna jordbruk för stor skogstilldelning. Kan det bero på att även domänstyrelsen förklarligt nog numera ej undgår skogsägareintresset att få släppa till så litet som möjligt eller kanske därpå, att vi alla, och således även lantmätarna, i vår enskilda id ofta tycka att staten gärna kan betala?

De nu tillämpade direktiven för skapande av självständiga jordbruk äro således helt präglade av skogsintressets målsmän. Det är därför ingen överraskning att på min fråga svarats, att norrlandskommitténs förenämnda sociala utredning om tilldelande av alla erforderliga ägor för att bereda självständiga jordbruk och därvid fullkomna även ofullständiga med stöd av skiftesväsendet icke varit föremål för någon uppmärksamhet vid utarbetandet av lantmäteristyrelsens direktiv.

En ostridig förtjänst ha emellertid dessa direktiv. De vitsorda nämligen, att en skillnad måste uppdragas mellan olika landsdelar i riket och i all synnerhet inom rikets nordligare delar. Norrlandskommittén ansåg detta böra ske genom lag. Därigenom blevo även folkrepresentanterna i tillfälle att utöva någon kontroll på direktiven. Då den norrländska ägostyckningen antogs med förkastande av norrlandskommitténs zonindelning, så tillät man sig i alla fall icke, mig veterligt, att på administrativ väg lagstifta i en så fundamental fråga. Lagen skulle bli »smidig», helt överlämnad åt gott-

finnandet från fall till fall, och detta förhindrades just genom en sådan zonindelning över huvud taget, det var tankegången.

Lantmäteristyrelsen har däremot tilltrott sig utöva en sådan befogenhet i administrativ väg utan möjlighet till kontroll från det folk, om vars obevakade intressen här spelas på lotteri. Det kan vara omtvistligt, om en sådan befogenhet ens är lagligen grundad och i all synnerhet med de resultat, var till man på denna väg kommit.

*Sociala jordutredningen* har nu i dagarne velat även för sin del medverka till det av skogs- och flottningsarbetarne sedan länge krävda och redan i norrlandskommitténs betänkande 1904 inneslutna skapandet av arbetarsmåbruk. Jordutredningen föreslår en areal av 2—5 hektar åker, äng och odlingslägenhet, växlande efter förhållanden i olika landsdelar. Utredningen har därvid hemställt till lantmäteristyrelsen, huruvida enligt styrelsens uppfattning av gällande lag avstyckning av mark för berörda ändamål och inom ovan angivna ytvidder kunde ske utan att skog tilldelades den avstyckade fastigheten. Styrelsen har härpå svarat att bildandet av skoglösa sådana fastigheter syntes böra tillåtas, »om det kunde särskilt motiveras». Sådant skäl skulle vara om »möjlighet förelåg att till skäligt pris uppköpa erforderliga skogsförnödenheter» i närheten av fastigheten. Avskiljandet till särskild fastighet av 2—5 hektar odlingsmark utan skogstilldelning syntes ock enligt styrelsens mening kunna försvaras, därest områdets avskiljande kunde befrämja dess uppodling (se utskottets utlåtande sid. 15).

Genom sådana frågor och svar är spörsmålet *ytterligare på glid* att överlämnas till ytterligare administrativt godtycke. Särskilt om det skulle bero på möjlighet att köpa virke i närheten, så kunde ju under en sådan förevändning de flesta tillbud till skapande av självständiga småbruk omintetgöras. Ett tryggande av skogs- och flottningsarbetarnas rätt till ett hem med odlingsmöjligheter omkring måste också ske genom lag, stödd bl. a. ytterst på expropriationsrätt, om det skall bliva något bevänt med en sådan social omtanke. *Av jord och arbete kommer nämligen all ekonomisk och andlig kultur. Därför är folkets rätt till jorden en naturrätt, som måste värnas genom lag.* I en sådan lag för ifrågavarande fall bör då också inläggas betryggande bestämmelser under vilka förhållanden skogstilldelning kan undvaras för detta speciella fall.

*Exempel på avstyckningar enligt jorddelningslagen.*

Det behövs knappast sådana exempel. Sakens natur och förenämnda uppläggning klargör tillräckligt, att landet här står inför ett stort äventyr. En sådan intuition får väl ock anses ligga till grund för utskottets hemställan.

Där den enskilde, som står utan befogenhet för en närmare undersökning, råkar av en slump få någon inblick i det obekanta, visa sig ock merendels bekräftelser på farhågorna.

Resultaten av de enskilda undersökningarna av dokumenten i avstyck-

ningar enligt den nya lagen inom lappmarkshemmanet Lillögda nr 3, åberopat år 1931 i lagutskottet, samt av de nybyggen inom Gävleborgs län i motionären Johanssons hemtrakt enligt bilagan till hans motion, ådagalägga, såvitt jag förstår, tydligt hur den nya lagstiftningen och direktiven för den verkat. Vad skulle icke då upptäckas om tillfälle också bereddes att bese de ringa arealerna *på marken, vilket är det viktigaste.* Självständiga jordbruk pauperiseras genom ett sådant skiftesväsende. Förfrågan skedde till domänstyrelsen om avstyckningarne inom Lillögda kunde anses lagliga enligt författningens mening. En utredning påbörjades, men har, såsom det meddelats, blivit nedlagd. Om riksdagsman Johanssons exempelsamling behöver ock knappast frågas. Den talar för sig själv. Några siffror från dessa avstyckningar återgivas i bilagorna vid detta program (Se *bil. D och E*). Man får som sagt ej glömma, att inom dessa siffror dölja sig även en obekant myckenhet *impediment.*

*Sammanläggning av fastigheter å landet.*

Erfarenheterna från jorddelningslagen om lagens tillämpning i fråga om bildande av bärkraftiga jordbruk påkalla en undersökning även av resultaten av lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet.

I norrlandsfrågans dagar riktades oavlåtet uppmärksamheten på bemödanden att sammanslå jordbruksfastigheter i syfte att undgå norrlandslagstiftningen. Genom lagstiftning år 1924 sökte man förekomma ytterligare sådana försök, varigenom de självständiga jordbrukens antal förminskades till men för folkförsörjningen.

I sammanhang med den nya jorddelningslagen legaliserades emellertid sådana sammanslagningar under vissa förutsättningar. Verkan även av denna lag med enahanda ålder som jorddelningslagen synes därför böra nu ifrågakomma. Uppfordringar därtill ha redan börjat. Sålunda har Västerbottens läns jordkommission erinrat om denna angelägenhet, vilket även vid 1931 års riksdag bragtes på tal genom motion av herrar Wiklund i Byske och Lindberg.

*Sammanfattning.*

Utskottets enhälliga skrivelseförslag lämnar utrymme för en allsidig prövning av jordbrukets anspråk på den enskilda skogsmarken och dess möjligheter i tilldelning av *odlingsmark samt stödskog eller åtminstone husbehovsvirke,* kvantitativt och kvalitativt. Denna inställning ligger ock bakom enigheten inom utskottet. Sålunda bör, såsom ock inom utskottet påyrkades, komma under bedömande norrlandskommitténs och jordkommissionens sociala inställningar, programmen om ett minimum samt slutligen den av herr Tamm m. fl. och även jägmästare Schager ifrågasatta återgången mer eller mindre till 1896 års ägostyckninglag, som medgav och även tillkom för att möjliggöra skogens skiljande helt från färdiga åkern.

Därmed sammanhänger kravet från skoglösa eller särskilt jordbruksbördiga trakter i sydliga Sverige, såsom Skåne, Öland och Gotland, att lagens allmänna stadganden om skogstilldelning modifieras för dem. Lagen utesluter ej alldeles möjligheter därtill. Men dess försök att trots olika landsdelars utpräglade skiljaktighet i klimat, jordens bördighet och förekomsten av skog söka sammansmälta frågan om avstyckning för jordbruksändamål i en *likformig* rikslag synes vara ett oöverlagt experiment. Att lagen ej i sig upptar uttryckliga bestämmelser om nämnda nyanser och hållpunkter även för tillämpningen, måste sägas vara en brist i lagen. Därmed falla ock skogsintressenas och skogsexpertisens samlade direktiv, som ställa det sociala mindre jordbruket i hela landet på utsvältning i fråga om både *odlingsmark och skog.*

Ett omslag i detta missförhållande förutsätter det svåraste av allt, nämligen en revolution i *sinnelaget* hos dem, som sitta inne med avgörandena. En återgång till den nitälskan för den sociala jordfrågan och jordbruket, som uppflammade med den ur tidsförhållandena framstigna norrlandsfrågan, måste komma tillbaka samt aktiv representation även för denna nitälskan åter beredas någon talan inom de avgörande instanserna.

Ett sådant bemödande för återställandet av benägenheter för *intressenas harmoni* beror som sagt helt och hållet på sinnelaget hos de styrande. Det behöves en mäktigare representation icke minst i riksdagen för de breda lagren bland landsbygdens jordfolk, vars representation tämligen fullständigt bortsopades av den allmänna industrialiserade och stadskulturbetonade rösträtten.

Det är sålunda fara å färde för småbruket ute i landet, vilket dock i förening med nödigt storbruk utgör, såsom det blivit sagt, »basis för all hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet». Frågan gäller, om nu genom skogsintressets härskande ensyn på tingen skola även på skiftesväsendets väg mitt inför våra ögon under en generation tillskapas ytterligare *ofullständiga jordbruk* i hela landets skogsbygder, till och med i de nordligare delarna av riket.

Vi stå inför en väldig social angelägenhet och ett stort ansvar.

Præterea censeo: Det är marken ensam, som helt talar sanningens språk, icke intressena, experterna, papperen och kartorna. Detta blir således min sista programpunkt för undersökningen (se andra lagutskottets utlåtande 1931 nr 41 sid. 21)».

*Bil. A.*

**Ur norrlandskommitténs förslag till norrländsk ägostyckningslag.**

2 §. Varje hemmanslott, som erhåller inägojord, skall därutöver tilläggas husbehovsskog, odlingsmark och mulbete på sätt i 3, 4 och 5 §§ föreskrives.

3 §. Såsom husbehovsskog skall avsättas: *inom* Norrbottens och Västerbottens lappmarker ovan odlingsgränsen samt Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersåkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klövsjö, Linsells och Lillhärdals socknar i Jämtlands län minst 50 hektar; *inom* övriga delar av Norrbottens och Västerbottens län, Tåsjö socken i Västernorrlands län samt Alanäsets, Ströms, Laxsjö, Gåxsjö, Föllinge, Alsens, Mörsils, Mattmars, Hallens, Marby, Ovikens, Myssjö, Bergs, Åsarnes, Rätans och Svegs socknar i Jämtlands län minst 40 hektar; *inom* övriga delar av Västernorrlands och Jämtlands län samt Los och Ramsjö socknar i Gävleborgs län minst 27 hektar och inom övriga delar av Gävleborgs län minst 20 hektar medelgod skogsmark, oberäknat inom dessa områden fallande för skogsbörd oduglig mark, samt, där skogsmarken är av sämre beskaffenhet, ett i förhållande därefter ökat område. Styckas inägojorden till olika hemmanslotter, och lämnar ej hemmanets skogsmark tillgång till husbehovsskog på sätt nu är sagt, varde skogstilldelningen därefter jämkad.

Är virkesförrådet å avsatt skogsområde så anlitat, att ur skogen ej genast kan årligen uttagas ett virkesbelopp, motsvarande vad den skogsareal, som bort minst tilldelas såsom husbehovsskog, beräknas kunna under uthålligt bruk avkasta, skall hemmanslotten tilläggas rättighet att under erforderlig tid fylla bristen efter utsyning å hemmanets övriga skog, i den mån densamma med iakttagande av vad ovan stadgats därtill lämnar tillgång.

4 §. Till hemmanslott, som erhåller inägojord, skall ock läggas den för odling tjänliga mark, som lämpligen kan med hemmanslotten förenas.

5 §. Därest å hemmanslott saknas erforderligt bete för de hästar och nötkreatur, som kunna vinterfödas å densamma, skall rätt till sådant bete förbehållas hemmanslotten å hemmanets övriga skog eller utmark eller den del därav, som lämpligen kan anvisas för ändamålet.

6 §. Rätt till skogsfång eller mulbete, som enligt 3 och 5 §§ förbehålles hemmanslott på annan hemmanslotts mark, skall såsom servitut vila på den senare fastigheten. Avtal, att rätt till skogsfång skall före den bestämda tiden upphöra, vare utan verkan. Ej heller må avtal, varigenom fastställd rätt till bete upphäves, med laga verkan ingås förr än minst 50 år förflutit efter det ägostyckningen ägt rum och fastigheterna erhållit olika ägare; dock att sådant avtal skall vara utan verkan gent emot ny ägare av den till betet berättigade hemmanslotten, där ej avtalet blivit anmält hos ägodelningsrättens ordförande, vilken det i anledning därav åligger att föra protokoll och göra anteckning uti den i 137 § skiftesstadgan omförmälda dagbok på sätt om ägostyckningsförrättning finnes föreskrivet.

Ägare av hemmanslott, vará annan hemmanslott förbehållits betesrätt, vare berättigad att efter förloppet av den tid, varom ovan sägs, påfordra betesrättens avlösning. Sådan avlösning må dock ej beviljas, där ej den skada, som genom betet åstadkommes, prövas väsentligen överstiga betets nytta för den därtill berättigade hemmanslotten. Avlösningen skall ske i penningar med tjugu gånger det belopp, vartill

betesrättens årliga värde vid tiden för avlösningen kan skäligen uppskattas. För anhängiggörande och prövning av fråga om betesrätts avlösning lände i tillämpliga delar till efterrättelse den ordning, som för ägostyckningsförrättning finnes stadgad.

7 §. Inägojorden, husbehovsskogen och odlingsmarken böra, såvitt ske kan, läggas i ett sammanhang; och må i varje fall antalet skiften, som enligt gällande föreskrift får vid ägostyckning läggas till en hemmanslott, ej överskridas i annan händelse än då sådant finnes erforderligt för ett rätt iakttagande av denna lags bestämmelser.

---

*Bil. B.*

## Nr 417.

### Kungl. Maj:ts Kungörelse

**med föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning, ägobeskrivning, hävdeförteckning, delningsbeskrivning samt om beräknande av vissa ersättningar mellan skiftesdelägare;**

*given Stockholms slott den 25 november 1927.*

Jämlikt 11 kap. 8 §, 12 kap. 1 §, 13 kap. 21 § och 14 kap. 6 § av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet (nr 326) har Kungl. Maj:t funnit gott meddela följande närmare föreskrifter rörande tillämpning av vissa bestämmelser i nämnda lag (jorddelningslagen).

I.

**Om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas.**

Till *inrösningsjord* hänföres *åker* och *äng* (odlad jord) samt *odlingsmark*.

Med *åker* avses all uppbruten mark, som är eller beräknas bliva använd för odling av säd, rotfrukter, foderväxter, trädgårdsväxter med mera dylikt.

*Äng* är antingen *slåtteräng* eller *betesäng*.

Med *slåtteräng* (hårdvallsäng och sidvallsäng) avses företrädesvis mark med naturlig gräsvegetation, vilken huvudsakligen är eller beräknas bliva utnyttjad för foderproduktion genom slåtter.

Med *betesäng* avses dels *kultiverad betesäng*, bestående av sådan icke i vanlig mening under plog lagd, i huvudsak foderproducerande men icke sällan något trädbevuxen betesmark, vilken för betets förbättrande är föremål för ordnad skötsel, varmed avses sådana åtgärder som röjning, dikning, planering, kalkning, gödsling, frösådd med mera, dels *naturlig betesäng*, vilken huvudsakligen har naturlig gräsvegetation och ej är föremål för kulturåtgärder och som i främsta rummet avses för betesproduktion samt med god hushållning även bör därtill användas.

När fortsatt brukande som inrösningsjord av befintlig åker eller äng uppenbarligen icke kan vara ekonomiskt lönande eller eljest ändamålsenligt, bör dylik äga, om ej särskilda förhållanden annat föranleda, hänföras till avrösningsjord.

Till *odlingsmark* räknas sådan mark, som kan odlas till åker eller äng och i övrigt är av beskaffenhet, läge och omfång, att med hänsyn till dessa

och i övrigt föreliggande förhållanden dess odlande anses kunna ske med fördel.

För bedömande av om odlandet bör anses kunna ske med fördel, skall verkställas undersökning i avseende å dels odlingskostnader, dels förekommande hushållningsformer. Därvid bör i allmänhet till odlingsmark hänföras sådan odlingsbar jord, som beräknas efter uppodlingen erhålla ett värde, som minst motsvarar värdet i ouppodlat tillstånd med tillägg av odlingskostnaderna och vars odlande därjämte ur hushållningssynpunkt kan anses lämpligt. Emellertid bör avseende fästas vid, att den jord, som är eller avses bliva odlad, erhåller för skötseln lämplig begränsning och omfattning.

Till *avrösningsjord* hänföres all mark, som icke upptagits som inrösningsjord. Avrösningsjorden kommer därigenom att bestå av dels *skogsmark*, d. v. s. mark, som, vare sig den vid tillfället är skogbärande eller icke, är lämplig att använda för skogsproduktion, och bör hit hänföras även sådan betes- eller hagmark, å vilken skogsproduktion är eller anses böra bliva övervägande, dels *annan avrösningsjord* såsom kärr, mossar, berg och annan mark, som icke direkt användes eller med fördel synes kunna användas för jordbruks- eller skogsdrift, samt redan befintliga vägar, avloppskanaler, sjöar, vattendrag o. d.

---

*Bil. C.*

**Inledningen till kapitlet skogsbruket och husbehovsskogarna i den av socialiseringsnämnden beställda utredningen genom jägmästare Nils Schager om Sveriges enskilda skogar börjar sålunda:**

»På grund av vårt lands skogrikedom hava dess jordbrukare sedan äldsta tider vant sig vid att kunna använda tämligen stora virkestillgångar till husbehov. Det rundhänta disponerandet av virke å jordbruksfastigheterna övergick småningom från att vara en vana till att bli ett behov, och sålunda framväxte hos Sveriges jordbrukareklass den på kontinenten tämligen okända uppfattningen, att ett jordbruk bör disponera egna skogstillgångar, d. v. s. vara försett med husbehovsskog för att vara existensdugligt. Denna uppfattning tillägnade sig jämväl statsmakterna. I äldre svensk skogslagstiftning var det en ofta återkommande bestämmelse, att sparsamhet med virkestillgångarna skulle iakttagas, så att husbehovet tryggades. Jämväl i den moderna skogslagstiftningen har principen om husbehovsvirkets ovillkorliga skyddande upptagits, i det att i den år 1923 antagna nya skogslagen härom inrymts föreskrifter. Även på jordlagstiftningens område har man velat framtvinga jordbrukens förseende med husbehovsskog. Såväl den norrländska ägostyckningslagen som ock lagen om förbud för bolags jordförvärv innehålla bestämmelser i sådant syfte.»

*Bil. D.*

## Krononybyggen inom Ovanåkers och Voxna socknar i Gävleborgs län, som av Långrörs aktiebolag avstyckats 1931—1932.[1]

Enligt uppgift av *riksdagsmannen O. Johansson, Edsbyn.*

[Sammandrag av bilaga till motionen II: 355.]

| | Areal i jämna hektar: Inägo-jord | Skog o. myrar |
|---|---|---|
| **Inom Voxna socken:** | | |
| *Krononybygget Hylberget* (2 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 20 | 1,610 |
| Bolaget har 1932 avstyckat | 10 | 30 |
| Bolaget har kvar | — | 1,590 |
| *Krononybygget Spjutmyran* (4 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 24 | 1,245 |
| Bolaget har 1932 avstyckat: | | |
| N:o 5[1] | 11 | 19 |
| Enl. anteckn. å deklarationen har bolaget beräknat den årl. skogsavkast. till 46 kbm. | | |
| N:o 6[1] | 7 | 12 |
| Enl. anteckn. å deklarationen har bolaget beräknat den årl. skogsavkastn. till 35 kbm. | | |
| N:o 7[1] | 9 | 24 |
| Enl. anteckn. å deklarationen finnes av denna areal i hektar: 0.30 bergjord, 5.70 mossjord, av skogen 11.0, däri ingår berg och en del kalhugget, samt c:a 11 hektar myr och sumpmarker. | | |
| Bolaget har kvar | — | 1,187 |
| *Krononybygget Södra Blommaberg* (4 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 49 | 1,269 |
| Bolaget lät 1932 avstycka: | | |
| N:o 7[2] | 8 | 14 |
| N:o 7[3] | 6 | 12 |
| N:o 7[4] | 6 | 23 |
| N:o 7[5] | 9 | 20 |
| Bolaget har kvar | — | 1,220 |
| *Krononybygget Norra Blommaberg* (2 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 22 | 752 |
| Bolaget har 1932 avstyckat: | | |
| N:o 8[1] utav n:o 1[1] och 2[1] | 6 | 15 |
| N:o 9[1] utav N:o 1[1] och 2[1] | 9 | 27 |
| Bolaget har kvar | — | 717 |

[1] Jmfr bil. A samt tredje stycket (sid. 22—23) i kapitlet om direktiven.

| | Areal i jämna hektar: Inägo-jord | Skog o. myrar |
|---|---|---|
| *Krononybygget Gropabo* (3 nummer). | | |
| På n:o 1 belöpte vid avvittringen | 6 | 439 |
| Bolaget lät 1931 avstycka: | | |
| N:o 1[3] | 5 | 14 |
| Bolaget har kvar | — | 426 |
| Å deklarationen antecknat: Åkerjorden dålig sandjord. Skogen täta ungskogsbestånd. | | |
| *Krononybygget Nybo* (3 nummer). | | |
| Vid avvittringen belöpte sig på n:o 2, som det här är fråga om | 7 | 441 |
| År 1932 har bolaget avstyckat n:o 2[2] | 9 | 16 |
| Bolaget behåller | — | 423 |
| Inom Ovanåkers socken: | | |
| *Nybygget Lilla Öjungsbo* (2 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 23 | 330 |
| Bolaget har 1932 avstyckat | 9 | 52 |
| Bolaget behåller | — | 292 |
| Enl. senaste lantmäterihandlingarna ingår i den avstyckade skogsarealen 22 hektar övrig mark (= impediment) så den verkliga skogsarealen till jordbruksfastigheten utgör 30 hektar. | | |
| *Nybygget Bursjömyra* (2 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 23 | 414 |
| 1932 lät bolaget avstycka | 9 | 23 |
| Bolaget behåller | — | 405 |
| Minskningen i inägojordens areal sammanhänger med, att en stor jordäga inuti skogen vid sista lantmäteriförrättningen blivit utlagd som skogsmark.[1] | | |
| *Nybygget Öratjärn* (3 nummer). | | |
| Nybygget tilldelades vid avvittringen | 23 | 364 |
| Bolaget lät 1932 avstycka: | | |
| N:o 1[2] | 7 | 13 |
| N:o 2[2] | 6 | 18 |
| Bolaget behåller | — | 343 |
| *Nybygget Bobergsmyra* (1 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 12 | 323 |
| Bolaget har 1932 avstyckat: | | |
| N:o 1[4] | 4 | 21 |
| N:o 1[6] | 6 | 21 |
| Bolaget behåller | — | 283 |

[1] Av intresse veta varför och besöka platsen.

| | Areal i jämna hektar: Inägo-jord | Skog o. myrar |
|---|---|---|
| *Nybygget Stugsjö* (1 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 12 | 510 |
| Bolaget har 1932 avstyckat under beteckning $1^4$, $1^5$ | 7 | 15 |
| Bolaget behåller | — | 500 |
| *Nybygget Benabacken* (1 nummer). | | |
| Erhöll vid avvittringen | 11 | 372 |
| 1932 har bolaget avstyckat | 8 | 24 |
| Bolaget behåller | — | 351 |
| *Krononybygget Målaberg* (1 nummer). | | |
| Tilldelades vid avvittringen | 17 | 283 |
| 1932 har bolaget avstyckat | 9 | 43 |
| Bolaget behåller | — | 248 |
| *Krononybygget Mjölåsen* (2 nummer). | | |
| Tilldelades vid avvittringen | 20 | 385 |
| Bolaget lät 1932 avstycka: | | |
| N:o $1^3$ | 5 | 12 |
| N:o $1^4$ | 7 | 16 |
| Bolaget behåller | — | 365 |
| *Kronoskattenybygget Öjungstorp* (3 nummer). | | |
| Vid avvittringen tilldelades | 64 | 1,719 |
| Bolaget har 1932 avstyckat: | | |
| N:o $5^1$ | 5 | 18 |
| N:o $7^1$ | 7 | 21 |
| N:o $9^1$ | 1 | 5 |
| N:o $10^1$ | 8 | 29 |
| Bolaget behåller | — | 1,689 |

Förutom dessa avstyckningar å 15 nybyggen med 34 hemmansdelar, finnes från samma gamla kronoallmänning 13 nybyggen kvar med 34 hemmansdelar, som ägas av trävarubolag och antagligen komma att undergå samma behandling.

*Bil. E.*

**Avstyckning av smärre jordbruk från det av bolag ägda hemmanet Lillögda nr 3 inom Västerbottens lappmark.**[1]

I fråga om avstyckningarna efter 1926 års skifteslagstiftning har till mig inberättats från olika håll missförhållanden vid tillämpningen. Nyligen erhöll jag tablå över en avstyckning av lappmarkshemmanet Lillögda nr 3 i Åsele socken inom Västerbottens län. Det hade vid avvittring år 1884 tilldelats 11,677 hektar såsom gåva av kronan. Genom avstyckning, fastställd 1929, uppdelades hemmanet i 16 lotter. En lott, innehållande något över en hektar åker, 768 hektar äng och 10,000 hektar avrösningsjord, bibehölls av bolaget. Återstoden avstyckades i 15 lotter med tillsammans 27 hektar åker, 65 hektar äng, 76 hektar odlingsmark och 513 hektar avrösningsjord.

Skogstilldelningen har sagts mig vara *mycket dålig*. Av tablån finner jag, att de 15 jordbruken tilldelats vardera åker från 0.7—2.9 hektar, äng från 1.6—8.5 hektar, odlingsmark från 1.4—9.4 hektar och i ett fall 13 hektar samt i »avrösningsjord» å de respektive lotterna i runda tal: 47, 40, 27, 47, 22, 32, 49, 25, 46, 34, 42, 22, 23, 28 och 22 hektar. Slutsummorna i tablån — inberäknat avsöndrade lägenheter (11 hektar), till kronan indragna ströängar (26 hektar) och undantag av mark för samfällt behov (5 hektar) — slutade på 11,677 hektar. Därav framgår, att i avrösningsjorden ingår även *impediment*. Hur mycket som utgjort impediment uppgives emellertid icke, icke heller beskaffenheten i övrigt av skogstilldelningen. Även om hela de uppgivna arealerna avrösningsjord bestått av medelgod skogsmark, ställer sig dock skogstilldelningen för de flesta lotterna vida under vad norrlandskommittén ansåg böra »minst» tilldelas i dessa trakter.

---

[1] Jmfr bil. A samt tredje stycket (sid. 22—23) i kapitlet om direktiven.

330732. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1933.